

10 milionů čestných křížů za 1. světovou válku?

Nadpis končí otazníkem, takže nejde zřejmě o zcela jasnou záležitost. Ale o čem je vlastně řeč? O jakých deset milionů křížů se jedná? Ve skutečnosti nejde o žádné tajemství, ale o německý pamětní kříž pro účastníky 1. světové války 1914 – 1918, který byl skutečně udělen v milionových počtech. Patří mezi vyznamenání nejen v Německu, ale i na celém světě, udělená ve 20. století v takovém počtu, které nebylo dosud žádným jiným vyznamenáním překonáno. Abychom porozuměli této záležitosti, musíme se vrátit do historie německé faleristiky po 1. světové válce.

Německo po pádu císařství a nastolení republikánského režimu, posléze známého jako Výmarská republika, přijalo již v srpnu 1919 zákon, že se nebudou nadále zakládat žádná republikánská státní vyznamenání, i když nošení starých monarchistických vyznamenání výslovně nezakázalo. Tehdejší ministerstvo vojenství se snažilo prosadit jakousi pamětní odměnu pro všechny německé frontové vojáky, ale se svou snahou neuspělo. Tehdy se otevřel prostor k zakládání privátních neoficiálních vyznamenání, kdy se iniciativy chopily různé spolky válečných veteránů. Ne všechny tyto iniciativy však měly stejnou váhu.

Úspěšná a oblíbená byla medaile celoněmeckého svazu bývalých bojovníků, který byl známý pod jménem Kyffhäuser Bund. Jméno Kyffhäuser je jméno hory v Durynsku, kde byl v 90. letech 19. století postaven monumentální válečný pomník, zasvěcený Fridrichovi Barbarosovi a Svaté říši římské německého národa a jeho založení inicioval Německý svaz válečníků, který si potom vzal do svého jména i název tohoto památného místa. Tento svaz byl zastřešující organizací pro další zemské spolky a o jeho významu hovoří i to, že čestným předsedou byl sám státní prezident Paul von Hindenburg, pro německý národ hrdinný vojevůdce ze světové války. Svazová medaile je vyražena z pozlaceného bronzu, je oválná s propagandistickým výrokem Hindenburga na rubu v tom smyslu, že vojáci odcházejí vzpřímeně a hrdí proti nepřátelskému světu. Dalším oblíbeným vyznamenáním byla pro veterány Čestná pamětní medaile Německé čestné legie. Toto vyznamenání navázalo na původní návrh ministerstva vojenství, ale tentokrát je založila Unie národních vojáků v roce 1921. Pokud vyznamenání obdržel tuto medaili, mohl vstoupit i do této unie a nazývat se rytířem Německé čestné legie. Existovala ještě celá řada dalších oblíbených „privátních pamětních řádů“. Například „Německá koloniální společnost“ pro vojáky a úředníky, sloužící za války v bývalých německých koloniích v Africe a Číně založila tzv. Řád slona. Je to velmi zajímavě provedené vyznamenání ve formě připínacího odznaku skutečně se zobrazením kráječícího afrického slona. Jestliže výše uvedené medaile se na sběratelském trhu vyskytují poměrně často, potom originál Řádu slona patří mezi vzácná vyznamenání a sběratel si musí dát pozor, protože v roce 1955 vyrobila jedna ražebna v Lüdenscheidu novoděly (od originálu se poznají tím, že na rubu nemají nápis Ges.geschützt Nr. 33 992).

Ve výčtu podobných vyznamenání – uvedl jsem jen tři nejznámější – by se dalo dále pokračovat např. Čestným a pamětním křížem námořního útvaru Flandry, určeným pro námořní veterány, sloužící za války v Belgii, Čestným odznakem lva In memoriam od „Svazu koloniálních bojovníků“ nebo bavorským či saským pamětním vyznamenáním pro válečníky z jejich země. Všechna tato vyznamenání měla uspokojovat bývalé účastníky světové války z poraženého Německa a musíme konstatovat, že skutečně svou společenskou úlohu i tato soukromě vydaná a udělovaná vyznamenání plnila.

Situace se změnila nástupem nacistů k moci v roce 1933. Nové nařízení již vydávání a nošení podobných vyznamenání nedovolovalo. Nastalé vakuum ale bylo rychle nahrazeno novým vyznamenáním a pravděpodobně zde sehrál svou úlohu Hindenburg, který tehdy ještě byl státním prezidentem. 13. června 1934 byl totiž založen Čestný kříž světové války 1914 – 1918 (Ehrenkreuz des Weltkrieges 1914 – 1918), který jako nové státní vyznamenání měl za úkol nahradit všechny ty soukromé spolkové medaile a kříže. Prezident podepsal zakládací výnos a bylo to jeho poslední gesto jako vojáka, protože za dva měsíce po podpisu v srpnu 1934 Hindenburg zemřel. I proto se můžeme setkat s označením tohoto vyznamenání jako s Hindenburgovým křížem.

Od začátku bylo jasno, že nebude stačit jen několik stovek či tisíců kusů tohoto pamětního kříže, ale že půjde o miliony, protože čekatelů na toto vyznamenání bylo skutečně v celé Německé říši víc než dost. Podle výtvarného návrhu Eugena Godeta začala okamžitě výroba křížů asi v 50 ražebnách po celé zemi. Kříž byl navržen jako tlapatý kříž, poněkud připomínající Železný kříž, ve středu byl věneček s daty 1914/1918. Byl ražen jen jako jednostranný, velikosti 38 x 38 mm, rub je hladký a někdy tam můžeme nalézt značku ražebny. Byl vyroben ve třech provedeních – pro frontové bojovníky s podloženými meči, pro účastníky v zázemí bez mečů a pro vdovy a rodiče za padlé vojáky. První dvě varianty jsou bronzové patinované a jsou zavěšeny na černé stuze se středním červeným pruhem a postranními pruhy bílými, třetí varianta za padlé je černěna bez mečů a má stuhu bílou se středním červeným pruhem a postranní pruhy jsou tentokrát černé. Pro zajímavost lze ještě uvést, že po anexi Rakouska v roce 1938 mohli i rakouští veteráni obdržet tyto německé kříže a proto se můžeme setkat s těmito kříži, zavěšenými na „rakouský“ složené trojúhelníkové stuze.

Vraťme se k nadpisu tohoto článku. Kolik tedy bylo těchto pamětních křížů vyrobeno a rozdáno? Někteří němečtí faleristé odhadují skutečně vyrobené množství až na 10 milionů kusů. Ovšem celé toto vyrobené množství zřejmě nebylo uděleno. Na internetu lze nalézt několik článků k problematice vyznamenání Výmarské republiky a „Třetí říše“, ale jen jeden uvádí statistiku udělení tohoto pamětního čestného kříže 1914–1918. Podle tohoto pramene (autor M. Shackelford) bylo uděleno:

kříže pro frontové bojovníky	6 202 883 kusů
kříže pro týlové vojáky	1 120 449 kusů
kříže pro vdovy a rodiče padlých	719 082 kusů
celkem	8 042 414 kusů

Z jakých zdrojů čerpala tato internetová informace, se mi doposud nepodařilo zjistit; zdá se však, že údaje jsou věrohodné. I když nedosahují odhadovaných 10 milionů, i tak znamenají číslo nepředstavitelně vysoké, takže skutečně toto vyznamenání drží světový rekord v počtu udělení jednoho vyznamenání.

Přejme si jen, aby tento rekord nebyl překonán. Není o co stát, abychom si tímto způsobem připomínali jakoukoliv válku.

Josef Hrdý

POPISKY K OBRÁZKŮM:

Obr. 1. Pamětní kříž 1914 – 1918 pro frontové bojovníky

Obr. 2. Pamětní kříž 1914 – 1918 pro vdovy a rodiče padlých

Obr. 3. Pamětní kříž 1914 – 1918 pro vojáky v týlu

Obr. 4. Čestná pamětní medaile „Kyffhäuser-Bund“

Obr. 5. Německá čestná medaile světové války s bojovým odznakem německé Čestné legie

Obr. 6. Pamětní kříž 1914 – 1918 s rakouským způsobem úpravy stuhu po roce 1938